

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATTKulturen forfaller når
hemninger faller

HAUK

DAGENS SUKK

Som på 80-tallet er det anglosakserne som bryter opp og lager nye veier.

Generasjonsskifte

Chr. Anton Smedshaug

KRON OG
MYNT

9. november i år er det 30 år siden muren gjennom Berlin falt og en ny tidsregning startet i Europa. Tidsspennet svarer til en menneskegenerasjon, og erfaringene gjort siden da må oppsummeres, nå som en ny sosial kontrakt skal utvikles og framtidstro gjenskapes. Gjennom en sterk satsing på deregulering og opprustning tvang Thatcher og Reagan et stagnerende Sovjet i kne, både ideologisk og økonomisk. Sovjet falt, men seierens konsekvens ble en kapitalisme som løp løpsk i form av dagens nyliberalisme, uten et disiplinerende sosialistisk regime til å tøyse seg. Av det gamle slagordet «så mye marked som mulig, så mye stat som nødvendig», sto bare første halvdel igjen etter murens fall. Det ga seg utslag i en økende globalisering og etablering av WTO i 1995, ikke minst forbundet med Clintons presidentskap på 1990-tallet og etablering av de fire friheter i EU gjennom Maastricht-traktaten i 1993.

Konsekvensen i dag er at oppslutningen til de partiene som sto for tilpasninger etter murens fall, med fri flyt og østutvidelsen i 2004, er betydelig redusert. I Frankrike er sosialistene og republikanerne nesten borte, mens Tysklands sosialdemokratiske parti (SPD) er døden nær og unionen CDU/CSU betydelig svekket. De mest entusiastiske pådriverne og strategene bærer prisen for politikk som feilet, og de tradisjonelle høyrepartiene og sosialdemokratiet blir utfordret fra både høyre og venstre, der særlig høyresiden ønsker mindre union og mer nasjon, selv om det også er utfordrere med EU-skepsis på venstresiden.

SPDs knusende fall er lett å forklare og illustrerer poenget for de øvrige land. Først skulle arbeidere i Vest-Tyskland bære kostnadene ved en dyr tysk gjenforening i oktober 1990. Så kom Hartz-reformene som svekket lønninger og reguleringer i arbeidsmarkedet. Dermed ga østutvidelsen i 2004 for en periode en voldsom tilgang til ny arbeidskraft fra Øst. Parallelt ga en relativt omfattende asylinnvandring ytterligere utfordringer i arbeidsmarkedet som ble toppet med migrasjonskrisen høsten 2015. Arbeidsmarkedet og etter hvert velferdssystemet i Vest-Europa er blitt presset langt utover det som det med rimelighet kunne tåle. Samtidig er boligmarkedet i de fleste land overbelastet både gjennom høy etterspørsel og ved at dagens kapitalister heller satser på eiendom framfor industri eller konkur-

ransenutsatt aktivitet. Legger vi da til økende automatisering i viktige deler av industrien som etter hvert trenger mindre, men mer utdannet arbeidskraft, er oppskriften på et delt arbeidsmarked og stor kamp om sysselsettingen i

«De mest entusiastiske pådriverne betaler prisen for politikk som feilet»

håndverks- og tjenesteyrker overtydelig. En konsekvens er at store deler av Vesten har latt Kina overta viktige deler av industrien, noe som er ødeleggende for våre demokratier der industrialisering og demokrati er sterkt sammenvevd. Industri og løpende kvalifisering og utdanning styrket arbeiderklassen, mens fagorganisering bidro til å fordele godene. Denne koblingen bidro til at produktivitetsveksten og lønnsutviklingen fulgte hverandre i store deler av forrige århundre, fram til fri flyts gjennombrudd utover på 1980-tallet.

Framfor å bruke tiden etter murens fall til å sikre europeiske lands konkurransekraft, ble produksjonsøkonomien svekket og mulighetene til å styrke Europa gjennom en smart integrering av den tidligere østblokken skuslet bort. For rask integrering har sammen med det uheldige valutasamarbeidet, euroen, ført til større forskjeller, svekket konkurransekraft, redusert industri og en boligdreivet gjeldsøkonomi som ennå

ikke er ryddet opp i. Tysklands finansminister 2009–17, Wolfgang Schäuble, uttaler da også i Financial Times at «the construction of the EU has proven to be questionable».

Som på 1980-tallet er det igjen anglosakserne som bryter konsensus og lager nye veier. Deres kretsvalgssystem gir effektive politiske skifter, og nå er det duoen Trump og Johnson som hevder å jobbe for et skifte mot mer nasjonale løsningsalternativer, mindre fri flyt, gjenreisning av industrien og ikke minst en begrensning av Kinas makt, en parallell til duellen med Sovjetunionen en generasjon tidligere.

Foreløpig er det bare USA/Storbritannia som har en plan, mens EU vil forsøke å styrke unionen styrt fra Brussel, fortsatt med bare vesteuropeere i hovedrollene. Så lenge det er Trump og Johnson som tar overordnet initiativ til en annen retning enn videre fri flyt og globalisering, er det stor sjanse for at disse vil lykkes i å sette agendaen framover, der hovedmålet synes å være å ta vare på det industrialiserte demokratiet. Hvor er de sentrumsorienterte kontinentale europeiske stemmene for en mer sosial markedsøkonomi og mindre union?

Chr. Anton Smedshaug,
daglig leder i AgriAnalyse
christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomene Morten Jerven, Erik S. Reinert, Rune Skarstein, Chr. Anton Smedshaug, Ebba Boye og Marie Sneve Martinussen skriver onsdager i Klassekampen.

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS, KNUITVAS@GMAIL.COM

PÅ TEPPE

Slagferdig

I vår makelauserie **Råkande Metaforar** har vi komme til Arbeidarpartiets nestleiar **Bjørnar Skjæran**, som i bilaget avviser utgreiing av EØS-avtalen:

Kva blir det neste, skal vi trekkje fram avtalar som vi hadde med det gamle Romarriket?

Er det noko Ap-leiinga har mangla, er det ein skikkeleg humorist.

Ser rødt

Frps ubemidlede representant

Christian Tybring-Gjedde tar

Folkets mann på vegne av proletariatet på vestkanten oppgjør med sykkelsatsingen i Oslo, fordi det bare er eliten som sykler:

Tybring-Gjedde reagerer ifølge Nettavisen kraftig på at **byrådet vil fjerne parkeringsplasser utenfor boligen hans på Frogner for å gi plass til røde sykkelfelt.**

Folk flest bor på Frogner.

Ny linje

I eit innlegg i **Sunnmørsposten** kan det synast som om **Høyre**, ved ordførarkandidat Dag Olav Tennfjord i Ålesund, har skifta syn i målstriden:

«**Høyre vil ha ei målform i den nye kommunen som sidestiller bokmål og nynorsk.**»

Samnorsken er tilbake.

Nye allianser

I en notis melder Telegrambyrådet at **Jonas Gahr Støre** og **Hadia Tajik** likevel

ikke skal delta i **Arbeiderpartiets partime** i Arendal tirsdag.

Om den nye parkonstellasjonen fordrer ny pølsefest, vites ikke.

Bremsepor

TV 2s bilmagasin **Broom** forteller at Volvo skal «**redusere toppfarten på alle sine biler til 180 kmt fra 2020.**»

En enorm reduksjon, bemerker fartsbevisst leser.
teppet@klassekampen.no

Folkets mann

Uhellig allianse